

EL CINEMA BÈL·LIC: ENTRE LA PROPAGANDA I LA CRÍTICA: STANLEY KUBRICK I HOWARD HAWKS.

Pere Cussó Bordes

Col·legi Sagrada Família de Sant Andreu del Palomar

Introducció i hipòtesis

El cinema, i particularment el cinema bèl·lic, ha estat històricament una formidable arma de propaganda. Quan en temps de crisi o de guerra s'ha volgut mantenir la moral de la població i els soldats, teníem el cinema. Quan s'ha volgut justificar accions injustificables, teníem el cinema. Quan volíem exaltar els nostres herois i volíem senyalar els enemics o els culpables de les nostres desgràcies, teníem el cinema. Tots aquests són exemples típics de la instrumentalització que ha patit el cinema en el transcurs de la seva història. Maneres de pensar i idees que encara avui perduren en pel·lícules que expliquen històries impossibles d'herois de guerra que salven el país i, de pas també, el món. Però quan hem volgut expressar les nostres idees, quan hem volgut convidar a la reflexió crítica lliure, quan hem volgut denunciar la injustícia i els desastres de la guerra, quan hem defensat el més feble, quan hem volgut fer art... també hem tingut el cinema. Directors com Stanley Kubrick, Oliver Stone o Charles Chaplin es van distanciar del cinema militarista i propagandístic de l'època portant a la pantalla drames, sàtires i crítiques a la institució militar, mostrant de forma crítica i descarnada els conflictes i les seves conseqüències. Aquest cinema antimilitarista va ser trencador en una època de conflicte ideològic, la *Guerra Freda*, i de llargs i cruels conflictes. Fins aquell moment, el cinema bèl·lic havia estat bàsicament una eina al servei dels estats i les seves forces armades.

Objectius

L'objectiu d'aquest treball de recerca és analitzar, comparar i valorar el cinema bèl·lic i el tractament propagandístic o crític que fa de la guerra i la institució de l'exèrcit. El període estudiat serà des de la Segona Guerra Mundial fins el final de la *Guerra Freda*. Analitzarem els recursos cinematogràfics utilitzats per cada director per assolir els seus objectius, i els seu impacte sobre l'espectador, la crítica cinematogràfica i el poder, encarnat per la classe política governant i la jerarquia militar. Compararem el cinema bèl·lic de dos grans directors. En l'àmbit propagandístic, estudiarem l'obra de Howard Hawks en tres de les seves pel·lícules rodades durant la Segona Guerra Mundial: *Sergeant York* (1941), *Air Force* (1943) i *To have and have not* (1944). Per altra banda, trobarem el cinema antimilitarista de Stanley Kubrick, amb quatre films mítics rodats en el transcurs de més de tres dècades en plena *Guerra Freda*: *Fear and*

Desire (1953), *Paths of Glory* (1957), *Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb* (en endavant *Doctor Strangelove*) (1964) i *Full Metal Jacket* (1987).

Metodologia

Per assolir els objectius, definirem en primer lloc el concepte de cinema bèl·lic i farem un breu recorregut per la seva història. A continuació es treballaran les biografies i filmografia de Stanley Kubrick i Howard Hawks. S'elabora una anàlisi i discussió crítica de l'obra propagandística de Hawks i l'antimilitarista de Kubrick. En l'àmbit pràctic elaborarem un audiovisual comparatiu a partir d'escenes representatives de la filmografia seleccionada. D'acord amb els seus objectius contraposats, les compararem en base a una sèrie d'ítems que comparteixen la majoria de les pel·lícules bèl·liques.

Resultats

A partir de la comparació de diverses escenes representatives dels 10 ítems seleccionats, hem constatat empíricament com cada director tracta els ítems seleccionats de manera totalment oposada en funció dels seus objectius, destacant el tractament del propi exèrcit, especialment els oficials, de l'enemic i d'aspectes centrals com la mort.

Conclusions

D'acord amb els objectius plantejats a l'inici d'aquest Treball de Recerca, les conclusions obtingudes es poden estructurar en tres nivells.

En primer lloc, he pogut comprovar com el cinema ha estat i és una potent eina per incidir sobre el pensament col·lectiu, i pel que fa al cinema bèl·lic en concret, he constatat la seva dualitat. Per una banda, com és utilitzat com a instrument de propaganda per part d'aquells que volen defensar i justificar la institució de l'exèrcit o la participació en un determinat conflicte bèl·lic. Per altra banda, com esdevé una eina per criticar l'absurditat de les guerres, del funcionament i organització de l'exèrcit i de totes les conseqüències que suposen per a tots els que hi participen. Les filmografies de Howard Hawks i Stanley Kubrick, com a exemples de cinema bèl·lic de propaganda i de crítica respectivament, són una clara mostra d'aquesta dualitat. Tots dos directors, amb el seu estil i recursos, assoliran plenament els seus objectius contraposats i es convertiran en referències obligades del cinema del gènere bèl·lic.

El cinema bèl·lic no s'exhaureix amb el final de la Guerra Freda. No és un fenomen del passat. Encara avui seguim trobant tota una filmografia propagandística i crítica sota diferents formes o sobre conflictes recents, presents i futurs.

Bibliografia

1. Blogspot. Géneros Cinematográficos: cine bélico. [Recuperat: 03 / març / 2020] <http://ve-oei84-2.blogspot.com/2013/10/cine-belico.html?m=1>
2. Sector cine. Cine bélico, el género que cambia con la historia. [Recuperat: 07 / març / 2020] <https://www.sectorcine.com/noticias-nota/evolucion-del-cine-belico/>
3. El Temps. La vella Segona Guerra Mundial en les pantalles del nou mil·lenni. [Recuperat: 08 / març / 2020.] <https://www.eltamps.cat/article/1970/la-vella-segona-guerra-mundial-en-les-pantalles-del-nou-millenni>
4. Wikipedia. Propaganda. [Recuperat: 17 / abril / 2020] https://ca.wikipedia.org/wiki/Propaganda#Hist%C3%B2ria_de_la_Propaganda
5. Wikipedia. War Film: Second World War. [Recuperat: 07 / març / 2020] https://en.wikipedia.org/wiki/War_film#Second_World_War
6. FABO DEL CASO, María. Pearl Harbour: El hecho que cambió el cine norteamericano. Del cine patriótico al cine crítico. TFG. *Facultad de Filosofía y Letras Universidad de Sevilla*. 2015. [Disponible a: <https://zagan.unizar.es/record/32434/files/TAZ-TFG-2015-1728.pdf>]
7. Semíramis González. Cine antibélico y antimilitarista en Stanley Kubrick. [Recuperat: 28 / març / 2020] <http://semiramisgonzalez.com/cine-antibelico-y-antimilitarista-en-stanley-kubrick/>
8. JIMÉNEZ GASCÓN, Zoraida. La propaganda bélica en el cine de Howard Hawks durante la Segunda Guerra Mundial (1939-1945). Universidad de Sevilla. [Disponible a: <http://fama2.us.es/fco/frame/frame5/estudios/1.12.pdf>]
9. Wikipedia. Howard Hawks. [Recuperat: 20 / març / 2020] https://en.wikipedia.org/wiki/Howard_Hawks
10. Wikipedia. Stanley Kubrick. [Recuperat: 20 / març / 2020] https://en.wikipedia.org/wiki/Stanley_Kubrick#Film_career
11. IndieWire. The Lost & Unmade Projects Of Stanley Kubrick. [Recuperat: 08 / abril / 2020] <https://www.indiewire.com/2013/03/the-lost-unmade-projects-of-stanley-kubrick-249102/>
12. Wikipedia. Stanley Kubrick's unrealized projects. [Recuperat: 08 / abril / 2020] https://en.wikipedia.org/wiki/Stanley_Kubrick%27s_unrealized_projects#Shadow_on_the_Sun
13. Youtube. El Arte de Stanley Kubrick. [Recuperat: 19 / març / 2020] <https://www.youtube.com/watch?v=4drbwA04R6s>
<https://www.youtube.com/watch?v=kIKORpBofaw>